

Demokratis & Valfärdens SÖNDERFALL

JAN GILLBERG

När detta skrivs har 2010 års riksdagsval gått in på sista varvet.

De två blocken tävlar med att bjuda över varandra i en budgivning som saknar dess like. Nu handlar det inte om hur tillgängligt budgetutrymme skall fördelas för att få optimal "röstinhämtningseffekt". Nu handlar det om fördelningen av den tillväxt som kan förväntas, därest den svenska ekonomin under den kommande mandatperioden kommer att utveckla sig lika positivt som den i nuet aktuella tillväxten indikerar.

Samtidigt bortses från att stormmolnen som bäst hopar sig över Europas ekonomi. Ett fullt möjligt - många bedömare menar sannolikt - scenario är att Grekland till slut - efter ett antal för EU-länderna kostsamma räddningsaktioner - går i statsbankrutt. Den logiska konsekvensen blir då att Grekland överger euron och inför en egen nationell valuta.

Risken är stor att i första hand Irland men möjligen också Spanien - delvis som en kedjeeffekt av det grekiska fallissemanget - tvingas att förklara sig bankrutt.

Effekterna för det europeiska kring euron uppbyggda banksystemet kommer att bli oöverskådliga med ett ras i den ekonomiska tillväxten med vådliga konsekvenser för den i stora flertalet euroländer redan höga arbetslösheten och då särskilt bland invandrare och den "egna ungdomen". Den sociala oron kommer att EU-land efter EU-land gripa omkring sig med tilltagande inre - även blodiga - stridigheter. Det vi ser i Grekland idag kommer att utvecklas till en

social brand runt om i Europa.

För Sverige - som står utanför euro-samarbetet - kommer den initiala effekten begränsa sig till ett ras i den exportbaserade tillväxten. Av Sveriges export går 75 procent till euroländerna. Givet detta kommer - precis som ute i Europa - arbetslösheten att stiga från en redan hög nivå. De svenska trygghetssystemen kan visserligen förväntas dämpa tendenser till social oro men liksom i Europa kommer en arbetslöshet på nivåer kring 20 procent och däröver bland de unga - i förstörande invandrandom men också bland de svenskfödda - ge upphov till olika former av aggressiv oro med en ytterligare tilltagande brottslighet.

För Sveriges vidkommande tillkommer en brist på bostäder som i inget annat europeiskt land som följd av en sedan många decennier (snart sagt oavsett blå eller röd regering) amatörmässig bostadspolitik (1). En brist som framförallt drabbar de unga - dessa unga som sinsemellan slåss om de i en ny kris allt färre jobben. Till detta skall läggas att den demografiska utvecklingen - känd sedan länge - med allt fler gamla som lever allt längre snart nog hotar att knäcka våra redan krackelerande trygghetssystem.

Rena skojeriet

Med ett scenario som detta - väl i linje med de resonemang som förs av nationalekonomen och Nobelpristagaren **Paul Krugman** - kommer våra politikers dessa dagar tävlande om att erbjuda den ena miljarden efter den andra till olika väljar-

grupper "finansierat" genom inteckningar i en minst sagt spekulativ framtida tillväxt att framstå som rena skojeriet (2). Lägg till detta hur dessa hasarderande politiker lyckas framställa dessa "erbjudanden" som om de själva stod för fiolerna - framtagna ur den egna plånboken något som de lyckats göra möjligt genom deras eminenta skicklighet i det politiska hantverket.

Det fanns en tid då det fanns politiker - jag minns **Jarl, Hjalmarson, Gunnar Svärd, Oscar Östman** och en del andra - som ständigt påminde om att statens pengar är folkets pengar och att politikernas hanterande av dessa pengar är ett förtroendeuppdrag å folkets vägnar - ett uppdrag som kunde ta sig uttryck i att bygga för framtiden och skapa tillräckligt utrymme för företaget för att möjliggöra långsiktig ekonomisk tillväxt.

Visst fanns det då som nu politiker, som lockade till sig röster med allehanda för olika väljargrupper tilltalande erbjudanden - ofta paketerade som "reformer". Men nu tvingas vi uppleva en köpslagan om folkets röster, som omfattar alla partier och alla politiker. Dessutom som illusionskonster med ianspråkstagande av en "hypotiserad" tillväxt, som dessutom i själva verket i ett något längre perspektiv är högst osannolik.

Och den som anför denna köpslagan är moderaternas ledare **Fredrik Reinfeldt** tillsammans med sin habile finansminister **Anders Borg**. Förvisso att de har kvalificerat sig för att kalla sig "de nya moderaterna". Men varför inte ta steget fullt ut och kalla sig "de nya socialdemokraterna"?

Denna utslätning av svensk politik till

att gälla endast marginellt skiljaktiga så kallade "välfärdspaket" med vilka "blocken" konkurrerar om den hett åtråvärda regeringsmakten samtidigt som andra för ett fungerande samhälle centrala frågor överhuvudtaget inte diskuteras, innebär inte bara ett inreknande av framtida resurser ägnat att få långtgående återverkningar på framtida generationers välfärd. Denna ensidiga och kortsiktiga fokusering på att vinna röster i en tävlan, där den blåa respektive rödgröna sidan använder sig av faktiska och framtidsänkta budgetmiljarder som spelbrickor lika lättfärdigt som om de satt och spelade Monopol, är ovärdigt en demokrati, något som snart nog kan komma att hämma sig.

Demokratin korrumperas

Att det verkligen handlar om att genom "miljardsatsningen" till förmån för än den ena, än den andra väljargruppen vinna regeringsmakten och detta till varje pris (ett pris som svenska folket i sista hand får betala) kommer till övertydligt uttryck genom att stora och för vårt land långsiktigt viktiga frågor överhuvudtaget inte fått något utrymme i valdebatten. Hela utrymmet har upptagits av en för demokratin korrumperande budgivning - inte för att som det sägs öka välfärden (den blir vad den blir beroende på den ekonomiska tillväxten) utan för att åt ettdera laget samla tillräckligt många röster för att "vinna valet". Och då ett av två som företräder en politik som är till förvirring lika.

En jobbspot som bekymrar de båda lagen är, att det dykt upp en tredje kraft - **Sverigedemokraterna**. Den för de etablerade partierna helt överordnade frågan är, hur dessa skall förhålla sig till denna tredje kraft. Skall den stängas ut från deltagande i den offentliga debatten (den linje de etablerade partierna samsades om så länge medierna slöt upp bakom denna linje oaktat att den är svår att förena med grundlagens stadganden om yttrande- och åsiktsfrihet)? Och om denna tredje kraft blir representerad i Riksdagen, skall den frysas ut och betraktas som icke-existerande? Hur stor behöver denna kraft bli för att räknas?

Risken är stor att det förhållningssätt de etablerade partierna intagit av många medborgare uppfattas som ett förhållningssätt, som inte så mycket vilar på ideologisk eller på annat sätt respektabel grund utan först och främst är ett förhållningssätt som bedömts att bäst tjäna "egennyttan" - att

befästa vad som mer och mer kommit att likna om inte ett maktmonopol så dock en maktkartell.

Sveriges grundlag under omstöpning

Sverige genomför just i den tid vi nu befinner oss den på 35 år största och mest genomgripande förändringen av vår författning. Processen för denna förändring inleddes den 2 juni 2010, då Riksdagen beslöt att anta för den folkvalda församlingen förelagda förändringar. För att genomföra förändringar i författningen/grundlagen krävs beslut av två urtima riksdagar med ett mellanliggande riksdagsval. Så snart Riksdagen samlas efter den 19 september 2010 kan de beslut, som fattades den 2 juni 2010, i en andra beslutsomgång upphöjas till gällande grundlag.

De grundlagsändringar som Riksdagen beslutade om den 2 juni 2010 föregicks inte av någon debatt. Ingen som märktes i medierna och knappt ens någon i Riksdagen. I den debatt som föregick Riksdagens beslut den 2 juni 2010 deltog vare sig statsminister **Fredrik Reinfeldt** eller oppositionsledare **Mona Sahlin**. Från talarstolen hördes bara 11 röster, varav en enda med rang av partiledare, nämligen **Peter Eriksson**.

I en ledarartikel i **Medborgarrättsrörelsens** tidskrift **Medborgarrätt** påtalar ordföranden **Dick Erixon**, hur medierna visat noll intresse för frågan:

"2 juni 2010 röstade riksdagen en första gång för att anta grundlagsändringar utan att en enda tidning skrev om det."

Vill man i tidningar och andra media inhämta information om och kommentarer till de förändringar det gäller får man gå till utländska tidningar och media. Då kan det låta så här:

Sweden's Palace Coup

The Swedish government intends to change the Swedish constitution. In order to do this there is a need for two parliamentary decisions with an election between. Since there will be an election in September, the government was in a hurry to vote for this decision now before the MPs go on holiday so that they can deal with the issue after the election again - provided that they get the necessary majority in order to do so.

The contents of the government bill

gives every reason for concern. The Ministry of Justice describes the amendments as extensive, and they are indeed so extensive that they in practice reshape all the public power. The main function of the constitutional government bill is to further centralize the political power to the hands of the State.

Därefter följer en uppräknings i 13 punkter angivande förändringar i riktning mot centralisering av den politiska makten som betecknas som "alarmering" (3).

Ingenting av detta har återspeglats i valdebatten. Ingenting! Hela fokus har varit inställt på denna - som gemene man och kvinna borde uppfatta det - förnedrande köpslagen om deras röster i utbyte mot att få sin beskärda del av den eller den "miljardsatsningen".

Vem kan mot denna bakgrund kalla Sverige för "en levande demokrati"? Och vad kan det i förlängningen betyda, att det är något vi inte kan göra eller snarare sedan rätt länge inte kunnat göra?

Sveriges yttre och inre säkerhet

Ett annat betydelsefullt område, som inte givits något utrymme i valdebatten, gäller försvars- och säkerhetspolitiken och då inte begränsad till om och hur länge Sverige bör ha trupp i Afghanistan utan hur Sverige skall kunna upprätta ett trovärdigt försvar i ett framtidsperspektiv, då vår store granne i öster åter rustar upp och snart nog kan känna behov av att visa björntassen.

Här finns en lång rad viktiga frågeställningar, som det hade varit på sin plats att få ventilerade under sommarens och den tidiga höstens valdebatt. Inte minst mot bakgrund till att i Sverige är den politiska debatten koncentrerad till de veckor vart fjärde år som föregår ett riksdagsval. Det gäller då att ta vara på de möjligheter som då erbjuds att skapa intresse för frågeställningar, som inte minst långsiktigt har betydelse för landet och inte som nu tränga ut allt, som inte går att inordna i den köpslagen om medborgarnas röster, som denna valrörelse urartat i och det i en grad som aldrig tidigare.

Samma gäller det område, som gäller den inre säkerheten - rättsfrågorna i vid mening. Och då även de som har att göra med att slå vakt kring de värderingar, som utgör själva basen för vårt samhälle utan vilka den samhällsgemenskap **Tage Erlander** gärna talade om riskerar att förvandlas till ett allt undergrävande moras. **Brita**

Sundberg-Weitman skrev en gång en viktig bok med titeln: *"Rättsstaten åter!"* (Norstedt, 1985). Det är en boktitel som borde få gälla som ett fältrop för en bred aktion gällande en i grunden genomförd restaurering av det svenska rättssamhället inklusive dess både rättsliga och polisiära institutioner.

Sverige har i modern tid haft två justitieministrar (**Anna-Greta Leijon** och **Beatrice Ask**), som inte ens haft grundläggande juridisk examen. Om detta - har det sagts - är Sverige ensamt i EU-kretsen, kanske också bland alla den utvecklade världens demokratier och rättsstater. Vad har detta betytt för att möjliggöra - dvs inte kunnat möjliggöra - ett på sakkunskap och ostridig kompetens vilande ledarskap? Om det svenska rättssamhällets förflackning har intet förljudits i 2010 års val debatt.

När frågor som gäller ett lands inre och yttre säkerhet - varje stats primära uppgifter - helt exkluderas i debatten inför ett parlamentsval, är det något grundläggande fel.

Alliansens hade chansen att växla spår

Valsegern 2006 och finanskrisen öppnade för att växla spår. Nu kan det vara för sent.

Kortsiktigt har Anders Borg lotsat Sverige ut ur den kris, som utlöstes genom det amerikanska finansdebaclet 2008. Bland EU-länderna kan Sverige räkna sig som *"bäst i klassen"* både när det gäller den statliga budgetbalansen och skuldsättningen liksom BNP-tillväxten. Detta delvis tack vare att stå utanför EMU-samarbetet.

En hygglig löneutveckling i kombination med så kallade jobbskattesänkningar har via på detta sätt ökade disponibla inkomster möjliggjort en konjunkturstimulerande konsumtionsökning. Men det handlar här om kortsiktiga effekter. Hushållens skuldsättning ligger fortsatt - inte minst vid internationella jämförelser - på en oroväckande hög nivå. I förhållande till hushållens disponibla inkomster uppgår den i nuet till 168 procent! Vilka problem har vi inte att räkna med, när räntorna börjar lyfta från nuvarande bottenliv?

Om detta talas det inte under denna valrörelse med sina nästan dagliga utspel om nya *"miljardsatsningar"* på än den ena, än den andra väljargruppen. Satsningar ägnade att stimulera ekonomin via ökad konsumtion, dvs kortsiktigt.

Den spårväxling jag sedan många år och - beroende på det ekonomiska läget - återkommande förordat (4) är

att i vikande konjunktur inte ensidigt stimulera konsumtionen utan att genom skattereduktioner kopplade till ett långsiktigt sparande möjliggöra finansiering av infrastrukturinvesteringar inklusive bostadsbyggande. På detta sätt är det också möjligt att få en rimligare balans mellan hushållens skuldsättning och hushållens för konsumtion disponibla inkomster. Den i vikande konjunktur viktigaste effekten är dock den effekt på sysselsättningen, som blir en följd av de på detta sätt möjliggjorda infrastrukturinvesteringarna. Till detta kommer de direkta och indirekta produktivitetseffekter, som följer av en förbättrad infrastruktur. (5)

Krisen 2008 utgjorde ett sällsynt gynnsamt läge för att växla in på detta spår. Anders Borg och Alliansen hade chansen men man tog den inte. I stället har man slagit in på en väg som - på några års sikt - kan visa sig vara: *"Efter oss syndafloden!"*

De stora förlorarna blir 1) alla de människor som gjort sig beroende av de redan krackelerande bidragssystemen, 2) alla de ungdomar men också alla de alltför många invandrare som inte kan hitta vare sig jobb eller bostad. I ett samhälle med dessa påfrestningar går vi alla från trygghet till otrygghet genom fortsatt ökad brottslighet - dessutom en ökad

brottslighet som de rättsvårdande myndigheterna har allt svårare att hantera. De som inte berörs är de som kan avgå med minister- och/eller riksdagspension.

(1) I boken *"Vår pradoxala bostadspolitik"* som utkom 1973 presenterar **Sven Rydenfelt** en sammanfattande och närmast tillintetgörande genomgång av svensk bostadspolitik. Den boken hade behövt en efterföljare som utgångspunkt för en hela det etablerade bostadspolitiska synsättet omvälvande debatt.

(2) Även en och annan ledarskribent tycks tycka att det dragit iväg åt det löjeväckande. Här ett par ledarrubriker i tidningen **Expressen**: *"Dyrt valgodis."* *"Alla får påsar"*.

(3) I ett DSM-samtal med moderata riksdagsledamöten **Anne-Marie Pålsson** (DSM 3/2010) beskriver Pålsson, hur den politiska makten på senare år kommit att koncentreras till statsministern i egenskap av partiledare i det största allianspartiet, dvs **Fredrik Reinfeldt** samtidigt som *"riksdagsledamöterna degraderats till statister i ett välredigerat skådespel"*. Som en konsekvens av detta ställer Anne-Marie Pålsson inte upp i årets riksdagsval. Hon menar sig ha större möjligheter till politisk påverkan om hon är verksam utanför **Riksdagen**. • Läs också **Jan Gillbergs** ledarartikel i DSM 3/2010: *"Sverige på glid mot demokratur."*

(4) Senast i ledarartikeln *"Krisen tillfälle att växla spår"* (DSM 3/2009).

(5) Ett tänkande som detta är hämmat av att det tänks för mycket i kortsiktiga konsumtionstermer och för lite i långsiktiga investeringstermer. Tidigare var statsbudgeten uppdelad i en driftsbudget och en kapitalbudget. Det var en stor olycka att man frångick detta. Det var ett sätt att befordra kortsiktigt och ofta ansvarslost konsumtionstänkande på bekostnad av långsiktigt ansvarsfullt investeringstänkande.

DSM:s nisch är

**Att säga det som sällan sägs
men som borde sägas...
behöver sägas.**